

Gedragcontracten en implementatie-intenties

Algemeen	
Beschrijving instrument:	<p>De overheid kan mensen ondersteunen bij het behalen van hun zelfgeformuleerde gedragsdoelen, zoals stoppen met roken. Gedragcontracten en implementatie-intenties faciliteren dergelijke (zelf)binding. In gedragcontracten wordt afgesproken onder welke voorwaarden welk gedrag zal worden vertoond. Het stapsgewijs uitvoeren van de afspraken versterkt de ervaring van controle over het eigen gedrag, wat belangrijk is voor het volhouden van nieuw gedrag. Gedragcontracten en implementatie-intenties maken gebruik van de behoefte van mensen om (innerlijk) consistent te zijn met hun persoonlijke, openlijk uitgesproken en vrijwillige (!) commitment om hun gedrag te veranderen. Het opleggen van contracten met daarin doelen van de overheid, die niet worden onderschreven door de burger werken niet of averechts. De overheid(sinstelling) en de doelgroep komen op min of meer gelijkwaardige verhoudingen tot afspraken. Bij groeps- of meezijdige contracten speelt de toezegging van anderen (reciprociteit) en het vertrouwen daarin een belangrijke rol. De dreiging om niet aan eigen toezeggingen te kunnen voldoen en de mogelijkheid van afkeuring van de <i>peer group</i> is een stok achter de deur.</p> <p>Implementatie-intenties en persoonlijke plannen zijn zeer concrete voornemens voor gedragsverandering van individuen voor het (stapsgewijze) nastreven van een bepaald doel. Het concretiseren van een gedragsdoel en de wijze van vernaderen maakt het mogelijk mentale concepten te activeren voor gedragsverandering. Als de specifieke situatie zich voordoet, zal het gewenste gedrag gemakkelijker worden vertoond. De overheid(sinstelling) kan burgers uitnodigen tot het maken van implementatie-intenties, bijvoorbeeld op Internet over het gebruikmaken van het openbaar vervoer in concrete situaties.</p> <p>Gedragcontracten en implementatie-intenties lijken op het convenant. Contracten hebben geen juridisch afdwingbare basis. Wel kunnen extra prikkels worden ingebouwd. De overheid kan ook derden stimuleren met subsidies om dergelijke contracten af te sluiten (zie voorbeeld Stivoro).</p>
Juridische definitie:	--
Praktijkvoorbeeld:	<ul style="list-style-type: none">- Contracten tegen roken (Stivoro) waarbij jongeren met de klas tekenen om niet te beginnen met roken.- Straatcontracten (gemeente Rotterdam) waarbij buurtbewoners samen tot gedragsregels komen (Rotterdam).
Kenmerken op een rij	
Typering probleem	Gewoontegedrag dat mensen wel willen veranderen, maar waar ze niet toe komen. Het kan zowel gaan om een doel van mensen zelf, als om een overheidsdoel, dat door burgers onderschreven wordt. Het is ook geschikt in situaties waarin mensen 'op elkaar wachten' met het veranderen van gedrag. Het stimuleert wederzijdse naleving.
Wie stelt de regels op? Met wie worden de regels opgesteld?	De regels worden opgesteld door de deelnemers aan het contract. De inhoud van het contract kan niet worden opgelegd, dat doet althans sterk af aan de effectiviteit daarvan.
Dwingendheid (mate van beperking gedragsvrijheid)	Indirect dwingend. Afwijking van het contract wordt niet bestraft. Bovendien is sprake van vrijwillige instemming.
Hardheid (juridische binding)	--
Handhaafbaarheid (toezicht, controle en bestraffing):	Niet met juridische middelen af te dwingen. Voortdurende evaluatie van de voortgang en eventuele bijstelling van het contract is belangrijk.
Reikwijdte (gerichtheid)	Een gedragcontract is beperkt tot de (groepen van) individuen die getekend hebben. De reikwijdte is verder afhankelijk van de mankracht die beschikbaar is voor het opstellen van persoonlijke of te verpersoonlijken contracten.
Wetgevend kader	Geen
Samenhang met andere beleidsinstrumenten	Een gedragcontract past goed in een bredere campagne voor gedragsverandering zoals op het gebied van ontmoediging roken, therapietrouw (geneesmiddelen)

	verminderen energiegebruik. De overheid kan bijvoorbeeld subsidies verlenen aan instellingen die via contracten gedragsverandering stimuleren.
Evaluatie	
Wat is er bekend over de (kosten)effectiviteit?	Effectieve gedragscontracten vergen maatwerk en zijn mogelijk duur. Dat kan heel kosteneffectief zijn.
Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> - Gedragscontracten zijn geschikt voor duurzame gedragsverandering - In gedragscontracten kunnen op het individu afgestemde prestatieafspraken worden gemaakt.
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> - De werkingssfeer is beperkt tot de deelnemers in het contract. - Succesvolle uitvoering van een gedragscontract vergt een intensieve regie en veel capaciteit in begeleiding. - het risico van vrijblijvendheid blijft bestaan.
Slaagfactoren:	<ul style="list-style-type: none"> - Het vrijwillig opstellen van precieze doelen en concrete, haalbare stappen op weg naar die doelen. - Regelmatig evalueren en de mogelijkheid om afspraken tussentijds bij te stellen. Dit versterkt de ervaring dat een contract realistisch en haalbaar is. - Confrontatie met de naleving van anderen.
Faalfactoren:	<ul style="list-style-type: none"> - Het verplicht ondertekenen van contracten waarvan de doelen en voorwaarden eenzijdig zijn vastgesteld (en daarmee zijn opgelegd). In Rotterdam werkten straatcontracten die <i>bottom up</i> zijn opgesteld, niet waar ze werden <i>opgelegd</i>. - Confrontatie met de niet-naleving van anderen in de <i>peer group</i>.
Valkuilen en tips:	<ul style="list-style-type: none"> - Laat mensen niet onder druk tekenen voor een door de overheid geformuleerd doel. Onder druk gedane of uitgelokte beloften veranderen gedrag nauwelijks (Van de Ven 2010). - Organiseer druk vanuit een <i>peer group</i>. - Naleving kan beloond worden met bij voorkeur niet-financiële beloningen. Financiële beloningen worden bij voorkeur betaald uit een van te voren vrijwillig betaald tegoed van de contractant. Wel uitkijken voor <i>crowding out</i>. - Formuleer specifieke doelen en implementatie-intenties voor alternatief gedrag. Beperk het contract niet tot het vastleggen van welk gedrag vermeden moet worden. Zie een alternatief voor automobilititeit, o.a. in Zweden toegepast.
Referenties	
Aanbevolen literatuur:	Van de Ven (2010) <i>Beloofd is beloofd: communicatie en coöperatie</i> , TPEdigitaal 2010 jaargang 4(4) 4-15.